

Historische kaarten

Informatie zoeken

U wilt weten hoe het landschap en de bebouwing in Overijssel in de loop der eeuwen veranderd zijn? Kaarten verschaffen op overzichtelijke wijze veel informatie over het beheer en de inrichting van de ruimte in het verleden. Het Historisch Centrum Overijssel beheert meer dan 12.000 originele historische kaarten. Deze kaarten zijn vooral geproduceerd door instellingen die zich op welke wijze dan ook bezig hielden met de ruimte om ons heen: defensie, kadaster, grondbelasting, planologie, landinrichting, waterstaat, Zwolse gemeentelijke diensten, etcetera.

Vanaf het begin van de 16e eeuw is er sprake van een min of meer geregelde kaartproductie. De meetkundige betrouwbaarheid van oudere kaarten is minder groot dan die van recentere kaarten.

Een algemene historisch-geografische inleiding die van nut kan zijn bij het werken met kaarten is:

J.J.J.M. Beenakker, *Historische geografie; landschap en nederzetting* (Zutphen 1989) [handbibliotheek].

Een overzicht van vrijwel alle gedrukte en getekende kaarten en stadsplattegronden van vóór 1850 vindt u in:

J. Augusteijn, 'Cartobibliografie van de kaarten van Overijssel tot het jaar 1800', in: *Overijsselse Historische Bijdragen 119* (2004), p.12-56.

Y.M. Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten van Nederland vóór 1750. Handgetekende en gedrukte kaarten - aanwezig in de Nederlandse rijksarchieven - toegelicht en beschreven* (Groningen 1981) [Bibliotheeknr 5B 195].

C. Koeman, *Handleiding voor de studie van de topografische kaarten van Nederland 1750-1850* (Groningen 1963 (1978-2) [handbibliotheek studiezaal].

C. Koeman, *Atlantes Neerlandici: bibliography of terrestrial, maritime and celestial atlases and pilot books, published in the Netherlands up to 1880* (Amsterdam 1967-'71, 5 vols.) [bibliotheeknr. 5B 1297 - 1301]

C. Koeman and H.J.A. Homan (eds.), *Atlantes Neerlandici: a supplement (...) and a bibliography of geographical, celestial and thematic atlases published in the Netherlands between 1880 and 1940* (Alphen aan den Rijn 1985) [bibliotheeknr. 5B 1302]

C. Koeman en P.C.J. van der Krogt, *The folio atlases published by Gerard Mercator, Jodocus Hondius, Henricus Hondius, Johannes Jansonius and their successors* ('t Goy-Houten 1997) [bibliotheeknr. 5B 1303]

C. Koeman en P.C.J. van der Krogt, *The folio atlases published by Willem Jansz. Blaeu and Joan Blaeu* ('t Goy-Houten 2000) [bibliotheeknr. 5B 1304]

F.W.J. Scholten, *Militaire topografische kaarten en stadsplattegronden van Nederland 1579-1795* (Alphen aan den Rijn 1989). [bibliotheeknr 5B 417]

Gepubliceerde kaarten

Het is lang niet altijd nodig originele kaarten te raadplegen. Veel oude kaarten zijn in druk uitgegeven.

Historiserende kaarten geven historische situaties weer, geprojecteerd op de moderne kaart van een gebied. Een veel geraadpleegd voorbeeld is: A.A. Beekman, *Geschiedkundige atlas van Nederland* ('s-Gravenhage 1912-1938) [bibliotheeknr 5C 59, 60, 61].

Naast de historiserende kaarten zijn er de moderne (her)uitgaven van originele kaarten. Een selectie van Overijsselse topografische kaarten:

C. Koeman en J.C. Visser (red.), *De stadsplattegronden van Jacob van Deventer: map 5: Overijssel, Drenthe, Groningen* (Landsmeer 1992) [bibliotheeknr 5C 279].

Christiaans Groten's kaarten van de Nederlanden, in reproductie uitgegeven onder auspiciën van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap met een inleiding van S.J. Fockema Andreae en B. van 't Hoff (Leiden 1961).

F. Scholten, *Atlassen Hattinga* [S.1., s.a.] [bibliotheeknr 5B 739].

H.W.M. van der Wijck, H.W.M. en J. Enklaar-Lagendijk, *Overijsselse buitenplaatsen* (Alphen aan den Rijn 1983) [bibliotheeknr. 5A 1543].

Grote historische atlas 1:50.000: deel 3: Oost-Nederland 1830-1855 (Groningen 1990) [handbibliotheek].

J. Kuyper, *Gemeente-atlas van de provincie Overijssel naar officieele bronnen bewerkt* (Leeuwarden 1867, reprint 1971) [handbibliotheek].

Historische Atlas Overijssel: chromotopografische kaart des rijks 1: 25.000 1884 - 1924 (Den IJp 1990) [handbibliotheek].

Grote Topografische Atlas van Nederland 1: 50.000: 3: Oost-Nederland 1974 - 1989 (Groningen 1991) [handbibliotheek].

Grote Provincie Atlas 1: 25.000: Overijssel 1981 - 1991 (Groningen 1991) [handbibliotheek]

H.J. Versfelt en M. Schroor, *De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust, 1811-1813*, (Groningen 2001) [handbibliotheek].

H.J. Versfelt, *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland, 1773-1974* (Groningen 2003) [handbibliotheek].

J. Augusteijn, *De steden van Noordwest-Overijssel* (deel 9.1 uit de serie *Historische plattegronden van Nederlandse steden onder redactie van Jan Werner*) (Alphen aan den Rijn 2002) [handbibliotheek].

Hierbij is een nuttige cartografische studie:

S.J. Fockema Andreae, 'Het Kaartbeeld van Overijssel 1550 - 1850, overzicht en gegevens', in: *Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis*, 55e stuk (1939), 25-61

Originele kaarten in het Historisch Centrum Overijssel

De originele kaarten van het voormalige Rijksarchief in Overijssel zijn momenteel in bewerking. Raadpleeg regelmatig deze website voor nieuws over de voortgang van dit project. Een deel van de kaarten kunt u vinden via catalogi op archieven.nl:

[0025.1 Provinciaal bestuur van Overijssel, kaarten](#)

[0137.1 Inspectie der Domeinen te Deventer, kaarten](#)

[0140.2 Rijkswaterstaat in Overijssel, kaarten](#)

Een ander deel van de kaarten is nog beschreven in de in 1950 door Wijnbeek vervaardigde '[Catalogus van Kaarten, Aanwezig in het \[voormalige\] Rijksarchief in de Provincie Overijssel](#)' (toegangsnummer 0266.1). Deze is alleen raadpleegbaar in ons kennis- en documentatiecentrum.

Door aanvullende informatie uit het 'geschreven' archief kan de informatie op de kaart vaak beter begrepen worden. Hoe vindt u de bijbehorende dossiers of registers? Soms zijn er verwijzingen opgenomen in de beschrijvingen in de catalogus. Soms biedt de kaart zelf aanknopingspunten. Aantekeningen in de marge of aan de achterzijde bevatten vaak dossier- en agendanummers van de bijbehorende documenten.

Naast de aanvullende tekstuele informatie in het 'geschreven archief' is het zeker niet uitgesloten dat u in de dossiers ook nog aanvullende kaarten aantreft. Immers, niet alle kaarten - zeker niet alle kleine formaten- zijn afzonderlijk opgeborgen en afzonderlijk beschreven.

De kadastrale minuutplans 1832 zijn beschikbaar via [WatWasWaar](#), de kadastrale vervolg minuutplans en de belastingsplans 1880 zijn op microfiche in zelfbediening in de studiezaal te raadplegen.

Originelen vraagt u aan op de studiezaal via de aanvraagterminal of via het [contactformulier](#) . Daarvoor hebt u nodig het toegangsnummer dat vermeld staat op de titelpagina van de kaartcatalogi plus het inventarisnummer. Voor kaarten uit toegang 0266.1 moet u het omcirkelde nummer als inventarisnummer gebruiken. Wanneer u de melding krijgt dat dit inventarisnummer niet (meer) bestaat, dan is het meestal zo dat de betreffende kaart reeds in een van de nieuwe catalogi is beschreven.

De kaarten van het voormalige Gemeentearchief Zwolle zijn toegankelijk via de [beeldbank](#).